

เอกสารท่องเที่ยว

ประเด็นความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“พื้นที่พิเศษการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน”

ดร.เพ็ญ	สุขมาก
ดร.มูมตาส	มีระมาน
ดร.ฐิติชญาณ	บุญโสม
ดร.จินดา	สวัสดิ์ทวี
ดร.จตุรงค์	คงแก้ว
นายวิโรจน์	ภูตอง
นายเกียรติคุณ	รอดตัว

5 ประเด็นความมั่นคงทาง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

"จุดเปลี่ยนพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"

วันที่ 9 สิงหาคม 2566 เวลา 13.30 - 17.00 น.

ณ Conference Hall 1 ห้องประชุม 5 ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี
และออนไลน์ทางระบบ Zoom ID 901 902 9105

ดร.อุทัยรัตน์ บุญนาง

ดร.จินดา สวัสดิ์ถิ๋ว

นายปรีชา หัสจักร

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

คุณชिरพรรณ พงษ์ทอง

ดร.จตุรงค์ จงสอ

13.30 - 13.40 น. การแสดงชาวเลอุรักลาโว้ย ชุมชนโต๊ะบาหลิว ตำบลศาลาด่าน
อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

13.40 - 15.00 น. จุดเปลี่ยนพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่คุณค่าเพื่อความยั่งยืน
"บทเรียนและความท้าทายพื้นที่ต้นแบบสู่ความยั่งยืน" จากรูปธรรม 4 พื้นที่

- ศาลาด่านโมเดล "การท่องเที่ยวปลอดภัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม"
โดย ดร.อุทัยรัตน์ บุญนาง
- มะรุ่ยแห่งความสุข
โดย ดร.จินดา สวัสดิ์ถิ๋ว
- คลองลัดโนด หนึ่งในวันมหัศจรรย์ป่าชายเลน
โดย นายปรีชา หัสจักร
- จากภูผา สู่ มหานที กับทฤษฎีระดับเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
โดย นายเกียรติคุณ รอดสัว
ดำเนินรายการ โดย นายนิธีรฤกษ์ รอดสัว

15.00 - 16.30 น. จุดเปลี่ยนพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย

- นายพิเชษฐ์ สมบัติมาก
รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- นายบรรณรัตน์ ศรีพรหม นายอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
- นายพงศ์สวัสดิ์ ดำรงอ่องตระกูล นายกเทศมนตรีตำบลศาลาด่าน
อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
- นายมนตรี พลันการ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมะรุ่ย
อำเภอกันตัง จังหวัดพังงา
- นายอำพล ธานีครุฑ นายกสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้
ดร.จตุรงค์ จงสอ นักวิชาการ
ดำเนินรายการ โดย คุณชिरพรรณ พงษ์ทอง หัวหน้าศูนย์ข่าวภูมิภาค หาดใหญ่
สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ดาวน์โหลดเอกสาร

Qr cord เข้าห้องย่อย

สรุปสาระสำคัญ

ในทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคใต้เช่นเดียวกัน ประเด็นปัญหาสำคัญในลำดับต้น ๆ ของภาคใต้ ได้แก่ ปัญหาขยะและขยะทะเล และปัญหาการเสื่อมโทรมของนิเวศชายฝั่งและทะเล ผลกระทบต่อระบบนิเวศย่อมมีผลต่อปริมาณและคุณภาพสัตว์น้ำโดยเฉพาะเพื่อการบริโภค รวมถึงกระทบต่อภูมิทัศน์ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสองปัญหาที่กล่าวมามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญต่อการวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาแบบบูรณาการ และแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด และสร้างกลไกในการขับเคลื่อน

การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาคือจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อน ผ่านเครื่องมือการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จากผลการดำเนินงานในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่าสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการบริหารจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทาง กลางทางและปลายทาง รวมถึงระบบบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่มีการออกแบบและการวางแผนที่ดีภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดกลไกการเชื่อมโยงกับเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ยังเป็นข้อจำกัดและมีขั้นตอนยุ่งยาก นอกเหนือไปจากนั้นสิ่งเร้าจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกประการคือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่กระทบต่อสถานการณ์ด้านภัยพิบัติ

แนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่มาตรการและแนวทางการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนประการหนึ่ง คือ การสร้างกลไกการขับเคลื่อนจากภาคีเครือข่าย โดยเครือข่ายในภาคใต้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายจัดการขยะ เครือข่ายจัดการภัยพิบัติ และเครือข่ายสุขภาวะทางทะเล การปฏิบัติการผ่านกลไกเครือข่ายในครั้งนี้เริ่มจากการคัดเลือกพื้นที่นำร่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างนวัตกรรมความรู้/ชุดความรู้ 2 พื้นที่ ได้แก่ ศาลาด่านโมเดล อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ การปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนงานด้านการดูแล ส่งเสริม อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติใต้ท้องทะเล ผลผลิตที่สำคัญจากการดำเนินการคือได้ข้อเสนอในการประกาศมาตรการในการดูแลปะการังบริเวณเกาะร้าง และสงวนสิทธิ์ไว้สำหรับชาวเลได้นำนักท่องเที่ยวไปชมปะการัง สนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ควบคู่กับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวปลอดภัย ส่วนอีกหนึ่งพื้นที่คือตำบลมะรุ่ย อำเภอทัพปุด จังหวัดพังงา ปฏิบัติการเรื่องการขับเคลื่อนการจัดการภัยพิบัติและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยภายใต้ “มะรุ่ยแห่งความสุข” ผลผลิตสำคัญคือแผนการจัดการท่องเที่ยวและแผนการจัดการภัยพิบัติของชุมชน

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นการขับเคลื่อนงานผ่านภาคีเครือข่ายในระยะที่ผ่านมาได้ส่งผลให้เกิดพื้นที่รูปธรรมความสำเร็จที่สามารถเป็นต้นแบบด้านการใช้กลไกการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรในภาคใต้ 2 พื้นที่ ได้แก่ คลองรัดโนด อำเภอม่วงกลอง จังหวัดระนอง รูปธรรมความสำเร็จ ได้แก่ พัฒนาการในการเรียนรู้ของชุมชน ที่นำการท่องเที่ยวชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิก และเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไปสู่ความยั่งยืน ส่วนอีกหนึ่งพื้นที่คือ “การท่องเที่ยวอ่าวไทยจากภูผาสู่หานที” รูปธรรมความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัด

ชุมพร ควบคู่กับการพัฒนาด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน พื้นที่รูปธรรมความสำเร็จที่กล่าวมาทั้ง 2 พื้นที่มีการถอดบทเรียน เพื่อนำมาวัดกรรมชุดความรู้ที่นำมาถ่ายทอดยังเครือข่ายต่าง ๆ เป้าหมายเพื่อการนำไปปรับใช้จากชุมชนหรือเครือข่ายอื่น ๆ นอกจากนั้นรูปธรรมความสำเร็จและผลปฏิบัติการจากการดำเนินงานทั้งพื้นที่นำร่องและต้นแบบนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เพื่อให้มีผลในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง

1. หลักการที่มา ความสำคัญ และเป้าหมาย

ในทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคใต้เช่นเดียวกัน โดยสรุปข้อมูลสถานการณ์ปัญหา ได้ดังหัวข้อ 2.1

1.1 สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ภาคใต้

สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ พบว่าโดยรวมสถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เนื่องจากการจัดการและแก้ไขต้องอาศัยระยะเวลานานในการดำเนินงานกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ อีกทั้งมีการเคลื่อนไหวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยสรุปจำแนกตามภูมิภาค ดังตาราง

ตารางที่ 1 สถานการณ์ปัญหาโดยรวมของภาคใต้

ภูมิภาค	พื้นที่	สถานการณ์ปัญหาโดยรวม
ภูเขา/เทือกเขา	ทิศตะวันตกของภาคใต้มีแนวเทือกเขาตะนาวศรีและเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายต่างๆ อาทิ แม่น้ำกระบุรี และตอนกลางของภาคมีเทือกเขานครศรีธรรมราชทอดเป็นแนวเหนือ-ใต้ การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ 12,317,948 ไร่(24.32%) ของพื้นที่ภูมิภาค พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น 0.05% ในปี 2565 เทียบจากปี 2564 (กรมป่าไม้, 2565)	1.เอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน 2.ดินถล่ม 3.ป่าเสื่อมโทรม/บุกรุก 4.น้ำป่าไหลหลาก
ภูมิภาค	พื้นที่	สถานการณ์ปัญหาโดยรวม
ที่สูงเชิงเขา/ที่ราบลูกกระนวด	พื้นที่สูงเชิงเขาพบบริเวณเชิงเขาติดกับพื้นที่ภูเขา การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมรวมเนื้อที่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน 22,902,089 ไร่ และ ไม้ผล 2,077,358 ไร่	1.เอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน 2.ดินถล่ม 4.น้ำหลาก/ล้นตลิ่ง
ที่ราบ/ที่ราบลุ่ม	ด้านตะวันออกมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเกษตร ได้แก่ การทำนา รวมทั้งมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลน้อย และทะเลสาบสงขลา	1.ขยะบก/ขยะในคลอง 2.ป่าพรุเสื่อมโทรม 3.ดินเปรี้ยว/ดินอินทรีย์ 4.ภัยแล้ง

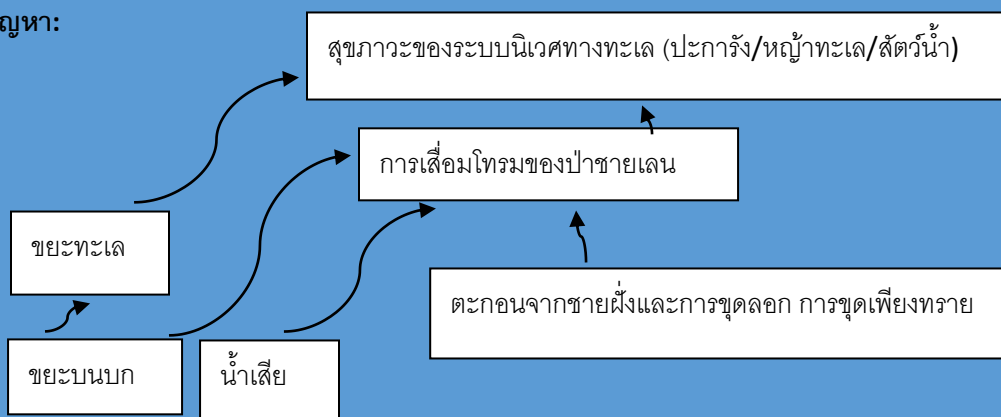
ภูมิภาค	พื้นที่	สถานการณ์ปัญหาโดยรวม
		5.อุทกภัย
ที่ราบชายฝั่ง	ที่ราบชายฝั่งพบบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันตก (อันดามัน) และชายฝั่งด้านตะวันออก (อ่าวไทย) ชายฝั่งทะเลภาคใต้ มีความยาวรวม 2,109.24 กิโลเมตร พืชพรรณที่พบบริเวณชายฝั่ง ได้แก่ ป่าชายเลน โดยป่าชายเลนที่มีสภาพสมบูรณ์ ได้แก่ रणนง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรังและสตูล ในปี 2561 ชายฝั่งทะเลภาคใต้ถูกกัดเซาะรวม 325.25 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 15.42 ของชายฝั่งทะเลทั้งหมดของภาคใต้ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2560 พื้นที่การกัดเซาะชายฝั่งในภาคใต้เพิ่มขึ้น ในจำนวนนี้เป็นการกัดเซาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุด มีพื้นที่ถูกกัดเซาะ 75.39 กิโลเมตร รองลงมาเป็นจังหวัดสงขลา มีพื้นที่ถูกกัดเซาะ 59.57 กิโลเมตร และภูเก็ตมีพื้นที่ถูกกัดเซาะ 33.17 กิโลเมตร ทั้งนี้เมื่อเทียบกับปี 2560 จังหวัดที่มีพื้นที่การกัดเซาะเพิ่มมากขึ้น 3 ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดตรัง และจังหวัดพังงา	1.ขยะบกและขยะทะเล 2.ป่าชายเลนเสื่อมโทรม 3.การกัดเซาะชายฝั่ง 4.ภัยแล้ง 5.อุทกภัย 6.น้ำเค็มรุกตัว 7.वादภัย 8.สึนามิ
เกาะ	เกาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ กระจายอยู่ในทะเลทั้งสองฝั่ง เช่น หมู่เกาะชุมพร เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า เกาะสิมิลัน เกาะสุรินทร์ เกาะพีพี และเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น ระบบนิเวศทางทะเลที่สำคัญคือ ปะการัง หญ้าทะเลและสัตว์น้ำ	1.ขยะทะเล 2.ภัยพิบัติที่รุนแรงมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก 3.การกัดเซาะชายฝั่ง 4.वादภัย/อุทกภัย 5.สึนามิ
พื้นน้ำ (ทะเล)	สถานการณ์คุณภาพน้ำทะเลในปี 2563 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และไม่พบคุณภาพน้ำทะเลที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก สัตว์ทะเลหายากได้รับผลกระทบจากขยะทะเลรวมทั้งสิ้น 134 ตัว จากจำนวนสัตว์เคยตื่นรวม 529 ตัว แยกเป็นสัตว์ทะเลกลุ่มโลมาและวาฬ 6 ตัว เต่าทะเล 123 ตัว พะยูน 3 ตัว และกระเบนราหู 2 ตัว โดยพบสัตว์ทะเลที่ได้รับผลกระทบจากการกินขยะทะเล 81 ตัว สัตว์ทะเลที่ได้รับผลกระทบจากขยะทะเลพันรัดภายนอก 37 ตัวและสัตว์ทะเลที่ได้รับผลกระทบจากการกินและการพันรัด 16 ตัว *	1.ขยะทะเลกระทบต่อสัตว์น้ำหายาก 2.ปะการังแตกหัก

หมายเหตุ * ข้อมูลจาก สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมา พบว่าปัญหาสำคัญในลำดับต้น ๆ ของภาคใต้ ได้แก่ 1. ขยะ/ขยะทะเล 2. การเสื่อมโทรมของนิเวศชายฝั่งและทะเล สาเหตุของปัญหาขยะและการเสื่อมโทรมของนิเวศทางทะเลมาจากการบริหารจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทางและมาจากนักท่องเที่ยว สำหรับประเด็นปัญหาด้านภัยพิบัตินั้นพบว่าส่วนหนึ่งมาจากผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก สรุปความเชื่อมโยงของปัญหาดังภาพประกอบ สาเหตุ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การแก้ปัญหา: เกิดองค์กรชุมชนการจัดการทรัพยากรเข้มแข็ง / เกิดแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล/ พื้นที่ชายฝั่งได้รับการฟื้นฟูให้มีแหล่งอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น/ มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการจัดการทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน แก้ไขปัญหาการทำประมงแบบทำลายล้าง/การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน/มีระบบการป้องกันการบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุม 3 ด้าน คือ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ

ปัญหา:

สาเหตุ: กฎหมาย: ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับขาดการบูรณาการ มีลำดับขั้นตอนที่ยุ่งยาก ไม่สอดคล้องกับการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการ: ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะบนบกและประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยว

ทั้งส่วนผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยวและนักท่องเที่ยว การทำประมงแบบผิดกฎหมาย

การเกษตรกรรม เช่น ใช้สารเคมีทางการเกษตร เกิดการชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก (Climate Change)/ภัยพิบัติ

ความเข้มแข็งของเครือข่ายยังน้อย

ทางออกในการแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาให้เกิดความยั่งยืนได้ต้องใช้กลไกการขับเคลื่อนจากภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วน ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคท้องถิ่น ซึ่งในพื้นที่ภาคใต้มีเครือข่ายที่สำคัญและมีบทบาทในการขับเคลื่อน ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายจัดการขยะ เครือข่ายจัดการภัยพิบัติ และเครือข่ายสุขภาวะทางทะเล

1.2 ความสำคัญและเป้าหมายการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ

การดำเนินงานปฏิบัติการในพื้นที่ที่มีเป้าหมายเพื่อบรรเทาปัญหา พื้นที่ อนุรักษ ส่งเสริมและรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในภาคใต้เพื่อให้คงอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์และมีใช้อย่างต่อเนื่องไปยังรุ่นลูกหลาน และกลไกการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายดำเนินการสอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 8, 12, 13, 14, 15 และ 17

กลไกการทำงานที่สำคัญขับเคลื่อนโดยภาคีเครือข่ายในภาคใต้มีการคัดเลือกพื้นที่นำร่องเพื่อสร้างนวัตกรรมความรู้/ชุดความรู้ ในพื้นที่ และเกิดเป็นพื้นที่รูปธรรมความสำเร็จ จากนั้นมีการจัดเวทีร่วมกันเพื่อถอดบทเรียน และนำนวัตกรรมชุดความรู้ที่นำมาถ่ายทอดด้วยเครือข่ายต่าง ๆ ผ่านเวทีต่าง ๆ และนำไปสู่การนำไปปรับใช้โดยชุมชนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังขับเคลื่อนผ่านข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เพื่อให้มีผลในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากการถอดบทเรียนรูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ผ่านงานสร้างสุขภาพใต้ที่ผ่านมา ระหว่างปี 2559 – 2564 ในประเด็นความมั่นคงทางทรัพยากร พบว่าแต่ละปีมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกัน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกฎหมาย ประเด็นเรื่องสิทธิ อำนาจในการจัดการทรัพยากร การบูรณาการกฎหมาย อาทิ พรบ.ท่องเที่ยวชุมชน พรบ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และกฎหมายอื่น ๆ จากหน่วยงานที่ดูแลทรัพยากร การจัดการความรู้และการสร้างความตระหนัก 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ได้แก่ สุขภาวะทางทะเล การกำหนดแนวเขตในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3) การฟื้นฟูและการป้องกันผลกระทบ ได้แก่ การจัดการขยะ ได้แก่ โรงเรียนเกิดการจัดการขยะครบวงจร แผนปฏิบัติการการจัดการขยะข้ามพื้นที่ และการจัดตั้งกองทุนขยะ ส่วนการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายอาสาสมัครรับมือภัยพิบัติ และการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติวาระการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน 4) การส่งเสริมอื่น ๆ ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทุกมิติ ได้แก่ มาตรฐานท่องเที่ยวชุมชน เช่น โฮมสเตย์ อพท.และการจัดสมัชชาเชิงประเด็นท่องเที่ยวโดยชุมชน กลไกบูรณาการท่องเที่ยวชุมชนระดับจังหวัด ยกย่องพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาและจัดการฐานข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชน การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการรับรู้แนวคิดการท่องเที่ยว และส่งเสริมเยาวชนรุ่นใหม่ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ และแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดแบบมีส่วนร่วม

ผลการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา หากจำแนกรายประเด็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้านประมง ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการจัดการขยะ/ขยะทะเล และด้านการจัดการภัยพิบัติ สรุปผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ ดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

ประเด็น	Product		
	Output	Outcome	Impact
ทรัพยากร ทะเลและ ชายฝั่ง	1. จัดทำ/ยกระดับ กติกาชุมชนในการจัดการทรัพยากร แนวทางการยกระดับ 1. ผลักดันกับกรมทรัพยากรทะเลชายฝั่ง + IUCN + ท้องถิ่น 2. ป่าชายเลน ป่าชายเลนชุมชน, พรบ.ป่าชุมชน 2562 คณะกรรมการป่าชุมชน กรมป่าไม้ สนง.ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัด 3. ทรัพยากรประมง อ ปวิณ การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น สัดส่วนคณะกรรมการ กรมประมง 4. เครือข่ายมีความรู้ความเข้าใจสิทธิชุมชนในการจัดการ ทรัพยากร 5. มีคณะทำงานที่มีความเป็นกลาง และเป็นที่ยอมรับได้ของ ทุกฝ่าย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากการแต่งตั้งใน ระดับชาติ และคณะกรรมการระดับจังหวัด ภายใต้การมี ส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหา 6. มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำจังหวัด อนุรักษ์ พื้นฟู แหล่งน้ำธรรมชาติและป่าต้นน้ำทุกพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วม ของ อบท. อบจ. เครือข่ายประชาชนผู้ใช้น้ำ และภาค ประชาชน 7. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชุมชน	เกิดองค์กรชุมชนการ จัดการทรัพยากรเข้มแข็ง	ชุมชนมีสิทธิ อำนาจ ในการจัดการ ทรัพยากรของชุมชน
ประมง	1. มาตรการการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์การใช้ทรัพยากร ทะเลและชายฝั่ง 2. มีการจัดทำแผนการพัฒนาระดับพื้นที่ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรชายฝั่ง การฟื้นฟูอาชีพ เชื่อมโยงสู่การขับเคลื่อน เศรษฐกิจฐานราก 3. มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการเพาะเลี้ยงในพื้นที่ สาธารณะ ภายใต้ขีดความสามารถของพื้นที่เชิงนิเวศน์ และ การเข้าถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม	- สุขภาวะทางทะเล - แนวเขตในการอนุรักษ์ ทรัพยากรทางทะเล - พื้นที่ชายฝั่งได้รับการฟื้นฟู ให้มีแหล่งอนุบาลพันธุ์สัตว์ น้ำเพิ่มขึ้น - มีการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากร ประมงอย่างยั่งยืน แก้ไข ปัญหาการทำประมงแบบ ทำลายล้าง	- แหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมใน ภาคใต้ได้รับการ อนุรักษ์ คงอยู่ - ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ภาคใต้ได้รับ การฟื้นฟูให้กลับมา อุดมสมบูรณ์
การ ท่องเที่ยว โดยชุมชน	1. มาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 2. พรบ.การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเพิ่มเติม “การ ท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรในชุมชน” และมีแผนการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม 3. มีการใช้กลไกการท่องเที่ยวชุมชนในการส่งเสริม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนในทุกมิติ	- พื้นที่พิเศษการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	เกิดระบบกลไก ส่งเสริมและพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ อุดมสมบูรณ์

ประเด็น	Product		
	Output	Outcome	Impact
	5. มียุทธศาสตร์ แผนงานโครงการ ที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน		
ขยะ/ขยะทะเล	1. มีข้อตกลงร่วมในการจัดการขยะข้ามเขตพื้นที่ 2. มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ สถานศึกษา ณ แหล่งกำเนิด 3. อปท.ที่มีพื้นที่ชายฝั่งทะเล แม่น้ำ ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่บริหารจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางโดยใช้หลัก 3Rs		
ภัยพิบัติ	1. แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำและระบบเฝ้าระวังภัยพิบัติ โดยมีองค์กรชุมชน และภาคประชาชนมีส่วนร่วม	มีระบบการป้องกันการบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุม 3 ด้าน คือ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ	ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการป้องกันการถูกทำลายทั้งจากมนุษย์และธรรมชาติ

2. กลไกการจัดการ และพื้นที่รูปธรรมต้นแบบ

กลไก “พื้นที่พิเศษการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน”

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท่ามกลางโรคอุบัติใหม่ มุ่งเน้นการขับเคลื่อนกระบวนการของชุมชน สิทธิชุมชนในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีพและการปรับตัวของชุมชนท่ามกลางโรคอุบัติใหม่ โดยมีกลไกการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอสำคัญ คือ ขอให้คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติผลักดันให้เกิด “พื้นที่พิเศษการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” โดยนำร่องในพื้นที่ภายใต้การกำกับของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยมีพื้นที่นำร่อง 2 พื้นที่ คือ

- 1) ศาลาด่านโมเดล อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
- 2) มะรุ่ยแห่งความสุข อำเภอทัพปุด จังหวัดพังงา

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ต้นแบบการใช้กลไกการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้แก่

- 1) คลองรัตโนด อำเภอม่วงกลาง จังหวัดระนอง
- 2) การท่องเที่ยวอ่าวไทยจากภูผาสู่หานที

2.1 ศาลาด่านโมเดล : การจัดการภัยพิบัติสู่การท่องเที่ยวปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

โดย ดร.ฐิติชญาณ์ บุญโสม

ตำบลศาลาด่านตั้งอยู่ในอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ด้วยสภาพพื้นที่เป็นเกาะมีความเสี่ยงอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลง อันเป็นทั้งจากภัยคุกคามทางธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากน้ำมือมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงจากบริบทสังคม อันเนื่องมาจากเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงบนฐานวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยมีเทศบาลตำบลศาลาด่านเป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับการปกครอง สมาคมธุรกิจโรงแรม และเครือข่ายชุมชน ทำการรวบรวมจัดทำฐานทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งฐานทรัพยากรธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งภัยคุกคามทางธรรมชาติและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้วยการมีมาตรการการป้องกันและรับมือกับสาธารณภัย/ภัยพิบัติ “ศาลาด่านโมเดล” จึงเป็นการร่วมคิดร่วมสร้างให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีวัฒนธรรม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม และเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนปฏิญญาอ่าวลันตา ของอำเภอเกาะลันตา

ต้นทุนที่มีในพื้นที่ตำบลศาลาด่าน

1. มีมาตรการการป้องกันสาธารณภัย โดยมีศูนย์อาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และทีมกู้ภัยประจำตำบล กรณีเกิดเหตุ “อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง”
2. มีความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน
3. มีแผนการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันภัยในพื้นที่ เช่น งานปรับตกแต่งต้นไม้ให้เป็นสิ่งกีดขวางหรือป้องกันอันตรายไม่ให้หักโค่นล้ม ในกรณีมีลมพายุรุนแรง
4. มีการดำเนินงานเฉพาะกิจกรณีเกิดเหตุการณ์ที่ได้รับผลกระทบต่อประชาชน เช่น การระบาดของโรคอุบัติใหม่ หรือการระบาดของโรคที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูกาล

ความเสี่ยง โอกาสและความท้าทาย

1. ความเสี่ยงอันเกิดจากผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากบริบททางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม วิถีใหม่
2. โอกาส : การเป็นต้นแบบของท้องถิ่นของการตั้งรับปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Adaptation) ต้นแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณภัย/ภัยพิบัติอย่างเป็นระบบและครบวงจร เพื่อป้องกันการสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน รวมทั้ง ระบบเศรษฐกิจ สังคม และสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไว้ได้

ส่วนหนึ่งในการสนับสนุนปฏิกญาอ่าวลันตา ของอำเภอเกาะลันตา มีดังนี้

1. การเห็นความสำคัญและร่วมกันอนุรักษ์ รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางบก ทางทะเลให้มีความอุดมสมบูรณ์
2. เคารพในวิถีวัฒนธรรมหลากหลาย ไทยพุทธ อิสลาม จีน ชาวเล-อุรักลาไวย์ อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลสันติ สามัคคี
3. สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจท้องถิ่น ชุมชน มีความเข้มแข็ง ประชาชนมีรายได้มั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมสุขภาวะ
4. การความเท่าทัน และเรียนรู้ในการตั้งรับปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งภัยคุกคามทางธรรมชาติ ภัยพิบัติ สาธารณภัยและความเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคม

ในการดำเนินงานเพื่อประกาศเป็นศาลาด่านโมเดล มีกระบวนการการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ และการจัดเวทีการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และทางคณะอาจารย์/นักวิจัยจากทางสถาบันนโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ใช้หลักวิชาการมาวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ในการเลือกโซนในตำบลศาลาด่าน เป็นต้นแบบพื้นที่ ศาลาด่านโมเดล ได้ข้อสรุปว่า พื้นที่ต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว ศาลาด่านโมเดล เป็นเส้นทางต้นแบบ “การท่องเที่ยวปลอดภัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม” จากพื้นที่ หมู่ 1 บ้านศาลาด่าน เชื่อมโยงมายัง หมู่ 5 บ้านไล่ดุดูย และ หมู่ 4 บ้านทุ่นยี่เพ็ง เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบอัน

เป็นอัตลักษณ์ ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ด้านวิถีวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco Tourism) เพื่อรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและวิถีอัตลักษณ์วัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของข้อปฏิญญาอ่าวลันตา

ทั้งนี้ ประการสำคัญของความเป็นศาลาด่านโมเดล คือ การวางรากฐานสำคัญให้แก่พื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยเฉพาะในประเด็นด้านเศรษฐกิจชุมชน ที่จะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนโดยภาพรวม เทศบาลตำบลศาลาด่านมีความยินดีที่จะให้การสนับสนุนให้เกิดต้นแบบการพัฒนาให้เชื่อมโยงกันทุก ๆ หมู่บ้าน หลังจากโซนแรกของความเป็นศาลาด่านโมเดลใน 3 หมู่บ้าน ต่อจากนี้จะได้มาร่วมคิด ร่วมพัฒนากันต่อเพื่อจะได้เชื่อมโยงไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ และให้ตำบลศาลาด่านเป็นต้นแบบทั้งตำบล เป็น “ศาลาด่านโมเดล” อย่างสมบูรณ์ และเชื่อว่าจะเป็นตำบลที่มีความโดดเด่น มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกช่วงฤดูกาล

นอกจากนั้น ผลจากการศึกษาได้นำเสนอการดูแล ส่งเสริม อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติได้ท่องเที่ยวทะเลที่อยู่พื้นที่การดูแลของเทศบาลตำบลศาลาด่าน คือ ข้อเสนอในการประกาศมาตรการในการดูแล ปะการังบริเวณเกาะแร้ง และสงวนสิทธิ์ไว้สำหรับชาวเลได้นำนักท่องเที่ยวไปชมปะการัง ซึ่งต้องใช้ทักษะการดำน้ำ ความชำนาญพื้นที่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวเล เป็นการส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ คู่กับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวปลอดภัย

2.2 การบูรณาการประเด็นการจัดการภัยพิบัติและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย “มะรุ่ยแห่งความสุข”

โดย ดร.จินดา สวัสดิ์ทวี

การจัดทำแผนการขับเคลื่อนการจัดการภัยพิบัติและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดทำผังการใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรพื้นที่อย่างยั่งยืน

ตำบลมะรุ่ยอยู่ในอำเภอทัพุด จังหวัดพังงา เป็นตำบลหนึ่งของจังหวัดพังงาที่มีฐานทรัพยากรในพื้นที่มากมาย และเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนรอยเลื่อนมะรุ่ย ซึ่งเป็นแนวเขตที่มีโอกาสในการเกิดภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว ประกอบด้วย 7 หมู่บ้านซึ่งแต่ละพื้นที่มีลักษณะเด่นและจุดเด่นของพื้นที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

หมู่ 1 บ้านโคกไคร

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ประมง และเลี้ยงสัตว์ และนอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลผลิตในชุมชน ได้แก่ กลุ่มการแปรรูปกะปิในชุมชน และเป็นพื้นที่ที่พบฐานทรัพยากรทางด้านสัตว์ เช่น หอยนางรม หอยแมลงภู่ และปูดำ ที่พบตามคลองมะรุ่ย ซึ่งเป็นแหล่งขยายพันธุ์พืชหอยอันดับต้นๆ ของจังหวัดพังงา ส่งสายพันธุ์ไปจังหวัดต่างๆ เพื่อเลี้ยงต่อให้ได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการ และยังเป็นสัตว์เศรษฐกิจของชุมชน ทำรายได้ให้แก่ เกษตรกรและชาวประมง

ในพื้นที่หมู่ 1 มีการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มประมงพื้นบ้าน และกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกไคร และชุมชนนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ ที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน และกลุ่มเครือข่ายโดยชุมชน และกลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพังงา รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพังงา ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต พัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา และสถาบันการศึกษา เช่น ราชภัฏภูเก็ต และ มอ วิทยาเขตภูเก็ต

จุดเด่นของพื้นที่หมู่ 1 ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้รับการตอบรับและยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวสปาโคลนของชุมชนบ้านโคกไคร ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแนวธรรมชาติและเชิงสุขภาพที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้ ในพื้นที่หมู่ 1 บ้านโคกไคร ยังได้นำผลผลิตด้านการประมงมาแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชน เช่น กุ้งย่าง กะปิ การต่อเรือหัวโทง การจากพัฒนาในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่บ้านโคกไคร ทำให้เป็นโอกาสที่ดีส่งผลให้ชุมชนบ้านโคกไครได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และเครือข่ายต่างๆ ได้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนา ทำให้ชุมชนบ้านโคกไครจึงเป็นที่ยอมรับและได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยว

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของชุมชนหมู่ 1

- ปัญหาภัยพิบัติ ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะในกรณีฝนตกหนัก ทำให้น้ำในคลองมะรุ่ยขาดความเค็ม ส่งผลต่อการประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- การรับมือการแก้ปัญหาของชุมชน จะต้องคำนวณฤดูกาล กำหนดเวลาในการลงลูกพันธุ์สัตว์น้ำ ให้โตก่อนถึงฤดูกาลที่ทำให้น้ำในคลองขาดความเค็ม

หมู่ 2 บ่อแสนไทรงาม ชาวบ้านเรียก บ่อแสนไทย

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ทำสวนปาล์มน้ำมัน และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมี

การรวมกลุ่มย่อย ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มวัย กลุ่มผู้สูงอายุ และมีการนำทรัพยากรในพื้นที่มาทำเป็นยาสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อรักษาคนในชุมชน รวมไปถึงภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยเพื่อทำยาสมุนไพรที่ขายเฉพาะในชุมชน จะเด่นของชุมชน คือ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีประธานและองค์กรที่เข้มแข็ง ทำงานการทำงานของกลุ่มเดินต่อไปได้

หมู่ 3 ชุมชนท่าสนุก

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ประมง และเลี้ยงสัตว์ และนอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลผลิตในชุมชน ได้แก่ กลุ่มการแปรรูปกุ้งแห้งในชุมชน และเป็นพื้นที่ที่พบฐานทรัพยากรทางด้านสัตว์ เช่น หอยนางรม หอยตลับ หอยดอง และปูม้า ที่พบตามคลองมะรุ่ย หอยนางรม เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญ พบมากในบริเวณน้ำไม่เค็มจัด เป็นพื้นที่ที่สามารถเพาะเลี้ยงพันธุ์หอย และเชื้อหอยเพื่อส่งต่อไปเลี้ยงยังพื้นที่อื่น ๆ

ในพื้นที่หมู่ 3 มีการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มธนาคารปูม้า กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล และกลุ่มองค์กรประมงพื้นบ้านท่าสนุก และชุมชนนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ ที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน และกลุ่มเครือข่ายโดยชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์กรความร่วมมือการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , หน่วยงาน ทช ของจังหวัดพังงา และสถาบันการศึกษา เช่น ราชภัฏภูเก็ต

ชุมชนหมู่ 3 เป็นกลุ่มที่นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในด้านการแปรรูปอาหาร เช่น การนำปูม้า มาแปรรูปเป็นน้ำพริก และนอกจากนี้บริเวณคลองมะรุ่ย ยังเป็นแหล่งเพาะเชื้อหอยนางรม และสามารถส่งต่อไปขายในพื้นที่อื่นๆ นอกจากนี้ ข้อมูลฐานข้อมูลทรัพยากร ด้านการอนุรักษ์ปูม้าไข่นอกกระดองและการขยายพันธุ์

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของชุมชนหมู่ 3

- ปัญหาภัยพิบัติ ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะในกรณีฝนตกหนัก ทำให้เกิดน้ำท่วม ดินสไลด์ การรับมือการแก้ปัญหาของชุมชน ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ
- ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดจากการทำงาน การให้ความสำคัญในการใช้เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม บางครั้งการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ อาจจะไม่ตรงจุดกับที่ต้องการ

หมู่ 4 ชุมชนมะรุ่ย

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ทำสวนปาล์มน้ำมัน และสวนยางพารา นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และเป็นพื้นที่ที่มีฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านการทำยาสมุนไพร หรือประเพณีการทำขวัญนาค และมโนราห์ หนังชิก เป็นต้น

หมู่บ้าน 5 ชื่อ ชุมชนบ้านคลองจูด

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ทำสวนปาล์มน้ำมัน และสวนยางพารา นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน เพื่อทำกิจกรรมและสร้างความสามัคคีในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน , กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแอโรบิก

หมู่ 6 ชุมชนปากทางมะรุ่ย

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ทำสวนปาล์มน้ำมัน และสวนยางพารา นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน เพื่อทำกิจกรรมและสร้างความสามัคคีในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มกลองยาว กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต

หมู่ 7 ชุมชนบ้านโคกเลือด

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพ ทำสวนปาล์ม น้ำมัน และค้าขาย ในชุมชนมีการรวมกลุ่มในชุมชน ได้แก่กลุ่มเครื่องแกง กลุ่มปุ๋ย (กองทุนหมุนเวียน) กลุ่มเงินล้าน (กองทุนหมู่บ้าน) ซึ่งเป็นกลุ่มได้รับงบประมาณจากหน่วยงาน สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และนอกจากนี้ ชุมชนหมู่ 7 ยังมีโบราณสถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดหลวงพ่อบำ ซึ่งเป็นสถานที่ที่คนในตำบลให้ความเคารพและนับถือกันมาอย่างยาวนาน จุดเด่นของชุมชนคนในหมู่บ้านนี้ คือ ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เกิดขึ้นกองทุนหมุนเวียนเกี่ยวกับการเกษตรในหมู่บ้าน สามารถสร้างอาชีพในหมู่บ้าน

ขอบเขตและแนวทางในการขับเคลื่อน ประเด็นการจัดการภัยพิบัติและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย “ มะรุ่ย แห่งความสุข ” เพื่อนำไปผลที่ได้ นำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวและแผนการจัดการภัยพิบัติ นั้น พบว่า พื้นที่ตำบลมะรุ่ย ทั้ง 7 หมู่บ้าน ทุกพื้นที่ส่วนใหญ่ติดคลองมะรุ่ย ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรม หรือการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ เพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของชุมชน นำมาซึ่งการอนุรักษ์ โดยเน้นถึงการการนำทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมากที่สุด ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมของตำบลมะรุ่ยได้ดังแผนภาพ

การขับเคลื่อนประเด็นการจัดการภัยพิบัติและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย “ มะรุ่ย แห่งความสุข ” พบว่าแต่ละพื้นที่แต่ละชุมชนตำบลมะรุ่ยจะเกิดกลุ่มต่างๆ ที่เครือข่ายการทำงานร่วมกัน ของแต่ละหมู่บ้าน บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนาคคน เครือข่าย และข้อตกลงต่าง ในการทำงานร่วมกัน เช่น กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางด้านทะเล และศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

จุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพ โอกาส (ปัญหาและความท้าทาย / ศักยภาพและโอกาส) ของพื้นที่

จากการนำกระบวนการ HIA ไปใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นการจัดการภัยพิบัติและการท่องเที่ยว โดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย “ มะรุ่ย แห่งความสุข ” บนฐานการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรในชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านในชุมชนได้ให้ความสำคัญและความร่วมมือในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวและแนวทางในการจัดการภัยพิบัติในชุมชน เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มากที่สุด แต่ในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวก็ยังมีปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการในชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการภายในกลุ่มของชุมชน ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจของคนในชุมชนบางกลุ่ม
 2. คนในชุมชนขาดทักษะและความรู้ในด้านการบริหารจัดการและนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้เกิดมากที่สุด
 3. ในบางพื้นที่ยังไม่มีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขาดประสบการณ์ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเริ่มต้นการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง
 4. การเชื่อมโยงเครือข่าย หรือการทำงานข้ามเครือข่ายในพื้นที่ยังไม่ต่อเนื่อง ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาพื้นที่และท้องถิ่น
 5. พื้นที่ที่ไม่เป็นที่รู้จักและคนภายนอกยังไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวหรือหน่วยงานเข้าถึงพื้นที่ได้
- ปัญหาปริมาณขยะในชุมชนที่เพิ่มขึ้นจากการคนในพื้นที่และขยะในทะเล

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. การสนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ และร่วมกันจัดทำข้อตกลงในการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันภายในชุมชน
2. การพัฒนาทักษะของบุคลากรภายในชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ เช่น การเพิ่มเติมองค์ความรู้ต่างๆ การพัฒนาทักษะด้านการบริการ การพัฒนาทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยว เป็นต้น
3. การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ของที่ระลึก การพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ให้มีรูปแบบทันสมัยสวยงาม และแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น
4. การส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้เพื่อยกระดับการประกอบอาหารเมนูพื้นถิ่น นำเสนอสู่การท่องเที่ยว
5. การส่งเสริมและพัฒนาทักษะการผลิตสินค้าชุมชน เช่น การสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานใหม่ การฝึกอบรมการผลิต การสนับสนุนวัตถุดิบ หรือ ปัจจัยในการผลิตสินค้า จากหน่วยงานต่างๆ
6. การส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้าน ระบบทางทะเลและป่าชายเลน ตลอดจนระบบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
7. การเสริมประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ผ่านการศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ
8. การจัดทำแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยว เช่น ถนน ระบบไฟฟ้า ไฟส่องสว่าง ท่าเทียบเรือ เป็นต้น

9. การให้องค์ความรู้ด้านภัยพิบัติ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ แผนการจัดการภัยพิบัติ และการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ทั้งบุคลากร สถานที่ และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับภัยพิบัติ
10. การพัฒนาทักษะการบริการ การจัดการรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้กับบุคลากรในชุมชนที่ต้องการพัฒนาทักษะ เพื่อรองรับงานด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

2.3 การท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด : บริหารจัดการตนเองอย่างเข้มแข็งและมั่นคง ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สร้างการมีส่วนร่วม และแบ่งปันสร้างคุณค่าเพิ่มรายได้ชุมชนยั่งยืน

โดย ดร.จตุรงค์ คงแก้ว และอาจารย์วิโรจน์ ภู่อ้อย

คลองลัดโนด ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลม่วงกลวง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง เป็นคลองที่ทอดตัวเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ทะเลทางทิศใต้และทิศเหนือของอำเภอกะเปอร์ ที่มีพื้นที่ป่าชายเลนรวม 28,669.59 ไร่ โดยแยกเป็นพื้นที่ป่าชายเลนตำบลกะเปอร์ จำนวน 2,314.79 ไร่ ตำบลบางหิน จำนวน 13,998.06 ไร่ และตำบลม่วงจำนวน 12,356.74 ไร่ จากข้อมูลป่าชายเลนของจังหวัดระนองที่ได้กล่าวถึง ป่าชายเลนอำเภอกะเปอร์ และตำบลม่วงกลวง ล้วนตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับป่าชายเลนของจังหวัดระนองและของประเทศไทย ก่อน พ.ศ. 2535 ป่าชายเลนที่เคยอุดมสมบูรณ์ของอำเภอกะเปอร์ และตำบลม่วงกลวง ล้วนเสื่อมโทรมจากการให้สัมปทานเผาถ่านและการบุกรุกทำนาเกลือ แต่หลังโศกนาฏกรรมดินโคลนและท่อนซุงถล่มที่ตำบลกะทูน อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 22 พ.ย. 2531 รัฐบาลจึงได้มีนโยบายยกเลิกสัมปทานป่าทกลประเภท ในชื่อ “นโยบายปิดป่า” ทำให้ป่าชายเลนได้รับการฟื้นฟูจนค่อยๆ กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง

ตำบลม่วงกลวง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง เป็นหนึ่งในห้าตำบลของอำเภอกะเปอร์ โดยตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอกะเปอร์ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 7 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดระนองประมาณ 45 กิโลเมตร ทางด้านทิศเหนือมีอาณาเขตติดกับตำบลเกาะพยาม และตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ทางทิศใต้มีอาณาเขตติดตำบลบางหิน อำเภอกะเปอร์ และตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญจังหวัดระนอง ส่วนทางทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง และทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดชายฝั่งทะเลอันดามัน จันทรคติแนวเขตชายแดนทางทะเลระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)

ตำบลม่วงกลวง แบ่งเขตปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านม่วงกลวง หมู่ที่ 2 บ้านบางเบน หมู่ที่ 3 บ้านสำนักและหมู่ที่ 4 บ้านอ่าวเคย กล่าวเฉพาะบ้านม่วงกลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวชุมชน ตำบลม่วงกลวงนั้น มีจำนวนประชากรรวม 293 คน จาก 137 ครัวเรือน แยกเป็นเพศชาย 153 คน และเพศหญิง 140 คน

ด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น ตำบลม่วงกลวง ถือว่าเป็นชุมชนมุสลิม เนื่องจากประชากรกว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ด้านการประมงพื้นบ้านหรือประมงชายฝั่ง โดยที่เครื่องมือประมงสำคัญๆ ประกอบด้วย อวนปูม้า ลอบปูดำ (ปูทะเล) อวนปลาหมึก และอวนปลาทะเลต่างๆ เป็นต้น รองลงมาประกอบอาชีพด้านการเกษตรและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน กระจังเลี้ยงปลาทะเล และการทำปูนิ่ม เป็นต้น

1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนคลองลัดโนด

การท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อการท่องเที่ยวล่องแพเปียกคลองลัดโนด ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเข้าไปเย็นกลับ หรือที่เรียกว่า One day trip ทั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย การล่องแพ และการนั่งเรือพริส (เรือประมงขนาดเล็ก) ชมระบบนิเวศป่าชายเลน การปลูกป่าชายเลน ชมซากเรือผู้ลี้ภัยโรฮิงยา รับประทานอาหารทะเลบนกระชังชุมชน ล่องแพเปียก ทัศนียภาพชาวประมงพื้นบ้าน และเยือนชุมชนไร้แผ่นดิน การท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลวง มีจุดขายอยู่ที่เป็นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวนี้ ดำเนินงานภายใต้การรวมกลุ่มในนามวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวชุมชนตำบลม่วงกลวง

การล่องแพเปียก

กิจกรรมการนั่งเรือพลีสชมระบบนิเวศป่าชายเลน

กิจกรรมปลูกป่าชายเลน

วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด เป็นเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ที่เริ่มต้นทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาก่อน โดยในปี พ.ศ. 2545 ได้ร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในการฟื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งถูกทำลายจากการให้สัมปทานเผาถ่าน กิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น การปลูกป่า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การสร้างป่า การจัดทำขอบเขตเพื่อป้องกันการครอบครองพื้นที่จากนายทุน ประมาณปี 2550-2556 กิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ป่าชายเลนหลายพันไร่ ได้รับการปลูก ปกป้อง และฟื้นฟูกลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง ทรัพยากรประมงกลับมาสมบูรณ์ได้ดังเดิม ชุมชนจึงได้ร่วมกับหน่วยราชการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลม่วงกลวงขึ้น ในปี พ.ศ. 2556

ช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2550-2556 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้มีนโยบายในการส่งเสริมชุมชนให้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่งผลให้การยกระดับกลุ่มองค์กรชุมชนมีศักยภาพมากขึ้น ผ่านการประชุม อบรม สัมมนา และทัศนศึกษาดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในครั้งนี้ มีการนำชุมชนชายฝั่งจากจังหวัดระนองไปทัศนศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนในหลายพื้นที่ และบางพื้นที่ได้ใช้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการรวมคน ระดมทุน และเป็นเครื่องมือใหม่ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ดี ผลจากการไปทัศนศึกษาดูงานคราวนั้น ได้จุดประกายให้แกนนำชุมชนได้เห็นว่าชุมชนม่วงกลวงเองก็มีฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ สามารถจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้ จึงได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. 2556 แต่ดำเนินการได้เพียงปีเดียวก็มีอันต้องล้มเลิกไป เนื่องจากขาดประสบการณ์ในการทำงาน

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2559 ชุมชนได้เริ่มดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนอีกครั้ง โดยในครั้งนี้แกนนำชุมชนได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่จังหวัดจันทบุรี การท่องเที่ยวป่าชายเลน ตำบลคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม จึงได้นำความรู้และประสบการณ์กลับมาปรับใช้กับชุมชนของตนเอง โดยใช้หลักการระดมทุนกับชาวบ้าน เพื่อนำเงินมาเป็นกองทุนชุมชน เปิดให้ชาวบ้านลงหุ้นทำเป็นธุรกิจ บนแนวคิดที่ว่าการท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นธุรกิจของชุมชน มีชาวบ้านเป็นเจ้าของและบริหารจัดการกันเอง เริ่มท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2559

จากจุดเริ่มต้นในการดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2559 ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเพียง 761 คน มีรายได้โดยตรงจำนวน 761,000 บาท ค่อยๆ มีนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กลุ่มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2560 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 1,670 คน มีรายได้ 1,670,000 บาท และยอดนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2561 ทะลุถึง 2,300 คน เป็นรายได้ 2,300,000 บาท แต่อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ต้องยุติการดำเนินงาน และ

เมื่อกลับมาเริ่มดำเนินงานอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,250 คน มีรายได้ 1,250,000 บาท ส่วนในปี พ.ศ. 2566 (เดือนมิถุนายน) มีนักท่องเที่ยวจำนวน 1,080 คน รายได้ 1,080,000 บาท

2. รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด ใช้หลักการบริหารจัดการโดยการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่มในลักษณะการลงหุ้น ๆ ละ 500 บาท แต่จำกัดไว้ไม่เกินคนละ 4 หุ้น ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) มีสมาชิก 100 คน รวม 115 หุ้น

ส่วนกลุ่มย่อยในกลุ่มท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มงาน ประกอบด้วยกลุ่มเรือฟรีส ซึ่งมีจำนวน 30 ลำ โดยทั้งหมดมีอาชีพหลักเป็นชาวประมงพื้นบ้าน มารับแขกเฉพาะเวลามีนักท่องเที่ยว กลุ่มแม่บ้าน 15 คน กลุ่มนี้มีรายได้หลักจากการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าประมง มีรายได้จากการท่องเที่ยวเฉพาะการทำอาหารให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการให้จัดบริการอาหาร และกลุ่มกระซังจำนวน 10 คน โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มแกนนำทำหน้าที่ในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ได้ประโยชน์จากส่วนแบ่งในการท่องเที่ยวเพราะใช้กระซังเป็นศูนย์การท่องเที่ยวและพื้นที่พักผ่อน/รับประทานอาหาร

ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มได้ตั้งราคาไว้ที่คนละ 1,000 - 1,300 บาท การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวต่อคน แยกเป็นรายได้ของเรือ 300 บาท แม่บ้าน 250 บาท ค่าขึ้นกระซัง 50 บาท ค่าบริหารจัดการ 50 บาท ส่วนที่เหลือเป็นกำไรของผู้ถือหุ้น แต่เนื่องจากทางกลุ่มท่องเที่ยวเห็นว่าพวกตนจัดการท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่สาธารณะของชุมชน จึงควรคืนกำไรให้กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม (เช่น ทุนการศึกษานักเรียน การบริจาคให้การกุศลของมัสยิด เป็นต้น) ดังนั้นกลุ่มเรือและกลุ่มแม่บ้านต้องหักรายได้ร้อยละ 10 เพื่อสมทบเป็นค่าใช้จ่ายในการคืนกำไรให้แก่ชุมชน

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชน กับเป้าหมายความมั่นคงทางอาหาร

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ไว้ว่า การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการจัดการทรัพยากร ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า สร้างสมดุล

ระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่คุณภาพชีวิตความสุขของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน” และได้กำหนดลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่าประกอบด้วย การที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นผู้ตัดสินใจ และบริหารจัดการการท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มมูลค่าต้นทุนเดิมในชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ให้เกิดประสบการณ์ร่วม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่เน้นการกระจายรายได้ในชุมชน และ

สาธารณประโยชน์ และชุมชน คือ เจ้าบ้าน นักท่องเที่ยว คือ เพื่อน มีศักดิ์ศรีเท่ากัน

การท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด แม้เป้าหมายในครั้งแรก เป็นเพียงต้องการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอื่นๆ แต่ปรากฏว่าการท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด นอกจากสามารถสร้างรายได้ให้แก่กลุ่ม เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน และสร้าง การรับรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอื่นๆ แล้ว การท่องเที่ยวชุมชน ยังเป็น การลดการแข่งขันการทำประมง ทำให้ชาวประมงสามารถขายสัตว์น้ำในราคาที่สูงขึ้นได้ ทำให้เกิดความมั่นคงด้าน รายได้ และลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในระดับหนึ่ง และเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงควา มั่นคงทางอาหารได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากชุมชนชายฝั่ง ไม่มีพื้นที่เกษตรพอในการปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน การที่สามารถขายสินค้าสัตว์น้ำได้ราคาสูงขึ้น ทำให้มีเงินที่เข้าถึงข้าวและอาหารอื่นๆ ได้มากขึ้นด้วย

4. กระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อน

การขับเคลื่อนการดำเนินงานของการท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด เป็นกระบวนการที่พัฒนาต่อเนื่องมา ยาวนาน กระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อน จึงเริ่มต้นจากการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การพัฒนาศักยภาพผู้นำและ สมาชิก การค้นหากิจกรรมหลักของชุมชน การพัฒนาเครื่องมือในการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชน จนถึงการ ยกระดับจุดเด่น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

กรณีการท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนดนั้น ได้ผ่านพ้นระยะการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การพัฒนาศักยภาพ ผู้นำและสมาชิก การค้นหากิจกรรมหลักของชุมชน การพัฒนาเครื่องมือในการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชน ตลอด จนถึงยกระดับจุดเด่นการพัฒนาชุมชนแล้ว กระบวนการขับเคลื่อนที่สำคัญจึงเป็นการมุ่งยกระดับการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทรัพยากร การพึ่งพาตนเอง และความมั่นคงทางอาหารไปสู่ความยั่งยืนทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจสังคม

5. ผลการขับเคลื่อน

การท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด เป็นพัฒนาการในการเรียนรู้ของชุมชน ที่นำการท่องเที่ยวชุมชนมาเป็น เครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิก และเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและ ชายฝั่งไปสู่ความยั่งยืน ทั้งยังเป็นการเรียนรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบพึ่งพาตนเอง และการประยุกต์ใช้ รูปแบบการบริหารธุรกิจมาปรับใช้กับกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ สร้างความสุขทั้งในแง่ รายได้ และผลลัพธ์ที่ได้ทำงานร่วมกัน ทั้งนี้สุขภาวะที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม การสร้างอำนาจต่อรองกับหน่วยงาน ภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการยอมรับในฐานะกลุ่มท่องเที่ยวและคนทำงานที่มีศักยภาพ ความรู้ของ การเป็นผู้ให้ในฐานะกิจกรรมที่คืนกำไรสู่ชุมชนของตนเองอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ และที่สำคัญที่สุดคือการมี พื้นที่ของตัวเองจนสามารถสร้างความมีตัวตนทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับสังคม

ในขณะที่ผลกระทบจากการท่องเที่ยวชุมชนแบ่งได้ เป็น 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสังคม ดังนี้

5.1 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าเป็นผลกระทบทางบวกทั้งสิ้น โดยผลกระทบต่อป่าชายเลน ทำให้เกิดการหวงแหน ป้องกัน ป่าบุ และใช้ประโยชน์มีแนวโน้มที่ค่อนข้างยั่งยืน เนื่องจากสมาชิกในชุมชนเห็น ประโยชน์จากป่าชายเลน ทั้งในแง่แหล่งอาหารและแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ในระยะยาว ส่วนทรัพยากรประมง

นั้น ชุมชนได้ร่วมกันวางกติกาการใช้ประโยชน์โดยการห้ามทำประมงแบบทำลายล้าง เนื่องจากชุมชนต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงทั้งเพื่อการเลี้ยงชีพ การประกอบอาชีพและการสนองความต้องการด้านการท่องเที่ยวไว้ในระยะยาว ทั้งยังทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก/เห็นคุณค่าและยกระดับการจัดการป่าชายเลน/ทรัพยากรประมงเนื่องจากเห็นว่ามีผลต่อการดึงดูด/และสนับสนุนการท่องเที่ยว เกิดการจัดตั้งเขตและสร้างกลไกและกติกาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ป่าชายเลน และแหล่งประมง เป็นต้น และหน่วยงานภายนอกใช้กลไกการท่องเที่ยวชุมชนเข้าไปสนับสนุนการยกระดับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น เช่น การวางปะการังเทียม การทำซั้ง/บ้านปลา การทำธนาคารปูม้า เป็นต้น

5.2 ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดอาชีพและการกระจายรายได้ ทั้งในกลุ่มของตนเอง เช่น กลุ่มเรือ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มกระชัง ไปจนถึงกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านอื่นๆ และกลุ่มแปรรูปอื่นๆ ที่ได้ขายสัตว์น้ำหรือสินค้าแปรรูปในราคาที่สูงขึ้นให้แก่นักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่นี้ ไม่ได้เกิดการจ้างงานในรูปแบบใหม่ ๆ เพียงแต่ทำให้เกิดการขยายตัวของงานเดิม เช่น ชาวประมงพื้นบ้านที่สามารถมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นทางเลือกได้อีกทางหนึ่ง กลุ่มแม่บ้านที่มีงานพิเศษเพิ่มขึ้น กลุ่มแปรรูปสินค้าประมง ที่มีช่องทางในการขายสินค้ามากขึ้น การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวคลองลัดโนดเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในกลุ่มผู้ที่ทำงานในกลุ่มและผู้ถือหุ้นทางกลุ่มพยายามกระจายรายได้สู่กลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการใช้วัตถุดิบอาหารทะเลจากชาวประมงพื้นบ้าน และสนับสนุนร้านค้าในชุมชน (แม้ราคาจะสูงกว่าร้านค้าส่ง/ค้าปลีกภายในอยู่บ้าง) เป็นต้น

5.3 ด้านสังคม มีผลกระทบทางสังคมคือทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม เกิดการพัฒนาในการพึ่งพาตนเอง และยังสามารถคืนกำไรจากการจัดการท่องเที่ยวกลับคืนชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกิดการรวมกลุ่มขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น มีการนำเงินรายได้จากกลุ่มแม่บ้านจำนวนร้อยละ 10 มาเก็บสะสมเป็นเงินสวัสดิการเงินการชุมชน เช่น บริจาคแก้มัสยิด จัดกิจกรรมวันเด็ก เป็นต้น

6. สรุปผลการขับเคลื่อน

การจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนดนับเป็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของการจัดการโดยชุมชน ที่ริเริ่มมาจากการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มาจนถึงการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการกลุ่มของตนเอง การพึ่งพาตนเองนั้น ครอบคลุมตั้งแต่การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความชำนาญ ภาวะผู้นำ การจัดการ การวางแผน และความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ การลงทุนร่วมกันเพื่อสร้างอาชีพเสริมและการกระจายรายได้ การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้แก่การพึ่งพา ใช้ประโยชน์ ปกป้องและบำรุงรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ของตนเอง การพึ่งตนเองทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความมั่นคงของจิตใจในลักษณะของความรับผิดชอบ กล้าแข็ง มีพลัง สามารถสู้กับความยากลำบาก หรือปัญหาใด ๆ ได้ และสุดท้ายคือ การพึ่งตนเองทางสังคม ซึ่งได้แก่ ความมั่นคงแข็งแรงของกลุ่ม รวมไปถึงการตอบแทนสังคมจากผลิตผลหรือความสำเร็จในการรวมกลุ่มของตัวเอง

7. จุดเด่น จุดด้อย ข้อควรพัฒนา และข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปจุดเด่น จุดด้อย ข้อควรพัฒนา และข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

7.1 จุดเด่น

จุดเด่นของการท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนนนั้น อยู่ที่กลไกการบริหารจัดการภายใน ที่เกิดการแบ่งงาน และแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างชัดเจน ทั้งยังสามารถ จัดสรรผลกำไร เพื่อจัดเป็นสวัสดิการชุมชนได้อีกทาง ทำให้ได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในชุมชนค่อนข้างสูง นอกจากนี้ จุดเด่นสำคัญ คือ บทบาทของกลุ่มผู้นำ ที่มีความรู้ ความสามารถ สามารถเจรจาต่อรองกับส่วนราชการเพื่อให้สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนมาได้อย่างยาวนาน ตลอดจนสามารถยกระดับการดำเนินงานไปเจรจากับนักท่องเที่ยวกับกลุ่มบริษัท/กิจการนำเที่ยวได้ ทำให้สามารถหานักท่องเที่ยวได้มากขึ้น หรือมีการท่องเที่ยวได้ทั้งปี

7.2 จุดด้อย

ยังขาดโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น และเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างแกนนำรุ่นใหม่ ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

7.3 ข้อควรพัฒนา

รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวยังค่อนข้างน้อย เพื่อให้เกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ จำเป็นต้องพัฒนา กิจกรรมและรูปแบบหรือเส้นทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น หรืออาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่มีการค้างคืน เพื่อให้เกิดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

7.4 ข้อเสนอแนะ

กรณีของการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หน่วยงานราชการอาจสนับสนุนให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว หรือรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ หรือการท่องเที่ยวเชิงครอบครัว เป็นต้น ในกรณีของบางข้อกฎหมาย เช่น การอนุญาตเพาะเลี้ยงของกรมประมง ซึ่งห้ามทำกิจกรรมการท่องเที่ยว กรณีนี้ ก็ต้องไปแก้ไขหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือกรมประมงอาจผ่อนผันใช้พื้นที่เพาะเลี้ยงเพื่อการทำโฮมสเตย์ได้ ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวกระแสหลัก รวมไปถึง แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ตลาดท้องถิ่น พื้นที่เกษตร แหล่งการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น-รวมถึงการพัฒนาสร้างเส้นทางเชื่อมโยงทางทะเล ในบริเวณพื้นที่เกาะกำนอก เกาะกำใน เกาะคางคาว เกาะช้าง เกาะพยามและเชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาร์ และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนกับท่องเที่ยวชุมชนพ้อตาโขงโดง คุระบุรี และเกาะพระทอง เป็นต้น

ส่วนกรณีของการแปรรูปสินค้าประมง ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพและหีบห่อของผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและอัตลักษณ์ของชุมชน

ในขณะที่การสร้างกลไกสวัสดิการชุมชน ในระดับนโยบายรัฐควรสมทบสวัสดิการชุมชนในจำนวน/สัดส่วนที่เหมาะสมจากที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น เช่น หากชุมชนจัดสวัสดิการได้เท่าไร รัฐอาจสมทบให้ร้อยละ 20-50 ของงบประมาณที่กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวจัดสรรให้แก่ชุมชน เป็นต้น

2.4 จากกฎ สุ่มหาหนที่ สู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน บนพื้นฐาน ฟื้นฟูและ เพื่อ
ดูแลกัน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

จากผลการร่วมกันขับเคลื่อนองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เพื่อให้เกิดการพัฒนา
และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่นโยบายทั้งในระดับพื้นที่ชุมชน และเครือข่ายระดับจังหวัด เริ่มจากปีพ.ศ.
2552 ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานในระยะเริ่มต้นจึงสามารถขยับได้ในระดับของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง
ชุมชนในเครือข่ายฯ ซึ่งการปฏิบัติการส่วนใหญ่อยู่ในระดับชุมชน ที่แต่ละชุมชนต้องดำเนินการด้านการจัดการการ
ท่องเที่ยวและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ตนเอง ส่งผลให้การปฏิบัติการร่วมระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ
และหน่วยงานภาคีเครือข่ายยังไม่เป็นรูปธรรม ดังนั้นองค์กรเครือข่ายฯ จึงควรมีบทบาท คือ 1) เป็นหน่วยงาน
ประสานหลักกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งทางตรงและ
ทางอ้อม เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน NGOs เป็นต้น 2) เชื่อม
ความสัมพันธ์และกระตุ้นความเข้มแข็งระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ โดยดำเนินการในลักษณะการประชุม
สัญจรให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับชุมชนเจ้าภาพ และ
ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ 3) พัฒนาระบบการตลาดแบบส่งต่อโดยพิจารณาจาก
ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทางที่สามารถเชื่อมโยงภายในเครือข่ายฯ และ
ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อการส่งต่อนักท่องเที่ยวระหว่างชุมชนสมาชิก 4) กระตุ้นการ
ปฏิบัติการร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกภายในเครือข่ายฯ และระหว่างองค์กรเครือข่ายฯ กับหน่วยงานภาคีโดยมุ่ง
นำพาพันธมิตรร่วมสู่การปฏิบัติร่วมกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับจังหวัด พร้อมทั้งผลักดันให้แนวคิด
การท่องเที่ยวโดยชุมชนบรรจุในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

ส่วนบทเรียนจากการขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ในระยะต่อมาจากปี 2556 จวบจนปัจจุบัน เป็นกระบวนการใน
การเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความร่วมมือระหว่างชุมชนสมาชิกภายในองค์กรเครือข่ายฯ รวมทั้งความเข้าใจ
ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่ชุมชนสมาชิก ผ่านการดำเนินการแบบฟื้นฟูและ โดยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง
ชุมชนสมาชิกที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีบทเรียนด้านการจัดการ ที่สามารถ
ถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชุมชนที่เพิ่งดำเนินการ หรือชุมชนที่คิดจะดำเนินการด้านการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมหลัก
คือ การประชุมแบบสัญจร เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควบคู่กับการ
สอดแทรกองค์ความรู้จากแกนนำ นักวิชาการหรือหน่วยงานภาคี และเป็นการให้กำลังใจแก่ชุมชนสมาชิกที่เป็น
เจ้าภาพในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังร่วมกันวิเคราะห์รูปแบบการจัดการของชุมชนเจ้าภาพเพื่อให้
เกิดการปรับปรุง แก้ไข และมีแนวทางการบริหารจัดการในอนาคต กระบวนการดังกล่าวยังสามารถกระตุ้นให้เกิด
การขับเคลื่อนเครือข่ายย่อย เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอพะโต๊ะ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนอำเภอปะทิว เป็นต้น และส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่เชื่อมโยงกัน ในการส่งต่อนักท่องเที่ยว
ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ครอบคลุมอำเภอละแม อำเภอหลังสวนและ อำเภอทุ่งตะโก กลุ่มที่ 2 ครอบคลุมอำเภอปะทิว
อำเภอสวี อำเภอปะทิว และอำเภอเมือง และกลุ่มที่ 3 อำเภอพะโต๊ะ เชื่อมโยงกับ อำเภอเมือง อำเภอสุขสำราญ

จังหวัดระนอง ทั้งนี้เกิดการส่งต่อนักท่องเที่ยวระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของระยะทางและความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีงานวิจัยหนุนเสริมปฏิบัติการในรูปแบบการประชุมสัญจรนั้น ก่อให้เกิดการจัดการความรู้ อย่างไม่เป็นทางการ ด้วยการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนบทเรียนการดำเนินงานจากชุมชนพี่ สู่ชุมชนน้อง รวมถึงการดูแลชุมชนท่องเที่ยวที่ก่อเกิดในรูปแบบแตกต่างกัน เพื่อให้มีการดูแลกันและกันภายในเครือข่ายฯ ดังแนวคิด “พี่ดูแลน้อง เพื่อนดูแลกัน” และส่งผลให้เกิดการได้รับการหนุนเสริมทางวิชาการจากเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐทั้ง ภาครัฐ เอกชน NGOs และสื่อมวลชน สอดคล้องตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ซึ่งสามารถสรุปบทเรียนจากการขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ผ่าน 3 ช่องทาง ซึ่งส่งผลแตกต่างกันดังนี้

1) การพึ่งตนเองแบบกัลยาณมิตร เป็นการหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมโดยแกนนำองค์กรเครือข่ายฯ ด้วยการร่วมกันสมทบงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ควบคู่กับการประสานหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นกัลยาณมิตรในการร่วมหนุนเสริมทรัพยากร เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเครือข่ายฯอย่างต่อเนื่อง ดังเจตนารมณ์ร่วมโดยไม่ต้องการงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเพื่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งบทเรียนที่เป็นปัจจัยจำกัดของกลุ่มแกนนำสอดคล้องตามสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ ช่วงเวลาที่ว่างไม่ตรงกัน การใช้งบประมาณส่วนตัวที่มีอยู่อย่างจำกัด และภาระงานของตนเองในการขับเคลื่อนระดับพื้นที่หรือชุมชนจนถึงระดับจังหวัดตนเอง ส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเข้าร่วมระดับเครือข่ายฯ

2. การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเครือข่ายฯ โดยดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานในระดับจังหวัด ด้วยการที่แกนนำเครือข่ายฯ ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมหรือร่วมตัดสินใจในรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งบทเรียนที่ผ่านมามีคือ หากแกนนำองค์กรเครือข่ายฯ ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดรายละเอียดกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินโครงการไม่สอดคล้องตามความต้องการขององค์กรเครือข่ายฯ และขาดเสถียรภาพในการบริหารจัดการโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นได้เพียงผู้เข้าร่วมการประชุมที่ถูกคิดและกำหนดกิจกรรมเองโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของหน่วยงานนั้นๆ

3. ดำเนินการร่วมกันผ่านโครงการวิจัยจากหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัย ทั้งนี้ที่ผ่านมาแกนนำองค์กรเครือข่ายฯ และตัวแทนจากชุมชนสมาชิก สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัยจนถึงการประเมินผล ควบคู่กับการได้รับการหนุนเสริมเรื่องอื่นๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ องค์ความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น แต่หากขาดความต่อเนื่องและต่อยอดผลงานวิจัยก็จะส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนขององค์กรเครือข่ายฯ เนื่องจากกระแสของการส่งเสริมกิจกรรมภาคประชาชนและประชาสังคมจากทุกภาคส่วนที่ไม่ได้บูรณาการในการทำงานร่วมกันเป็นเพียงการทำตามนโยบายและงบประมาณประจำปีทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องและมีโอกาสส่งผลให้ชุมชนสมาชิกเกิดความขัดแย้ง เห็นแก่ประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม ถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานโดยขาดความเข้าใจที่แท้จริง เป็นต้น

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า การปฏิบัติการร่วมระหว่างเครือข่ายฯ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีและสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายฯ อย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังขาดการขับเคลื่อนให้เกิดปฏิบัติการร่วมระหว่างจังหวัดสมาชิกเครือข่ายฯ เนื่องจากข้อจำกัดที่แกนนำเครือข่ายระดับจังหวัดจะต้องทำหน้าที่ขับเคลื่อน

ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ระดับชุมชน จนถึงระดับจังหวัด ซึ่งยังต้องเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะและมีความเสียสละสูง ประกอบกับการขับเคลื่อนเครือข่ายฯ จะต้องดำเนินการด้วยงบประมาณค่อนข้างสูง ส่งผลให้การขับเคลื่อนค่อนข้างล่าช้า

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร (กทท.ดชช.ชพ) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งเป็นการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิกเครือข่าย และขยายแนวคิดดังกล่าวสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยงในจังหวัดใกล้เคียง ภายใต้ปณิธาน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเครื่องมือเพื่อ : การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน-คน บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคณะกรรมการเครือข่ายฯ มีการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ 4 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งเป็นการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิก ภายในเครือข่าย และขยายแนวคิดดังกล่าวสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

1.1) กลยุทธ์การจัดประชุมเครือข่าย

การจัดประชุมสมาชิกเครือข่าย ในทุก ๆ 3 เดือน แบบการประชุมสัจจร เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่าย และร่วมกันวิภาครูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชน เจ้าภาพ และมีการประชุมครั้งใหญ่ 1 ครั้งต่อปี โดยรูปแบบงานเป็นมหกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.2) กลยุทธ์การขยายแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การขยายแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อหวังให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายฯ ดังนั้นแกนนำเครือข่ายฯ จึงร่วมเดินทางเพื่อแสวงหาภาคีความร่วมมือทั้งภาคประชาชน รัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน

1.3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสมาชิกองค์กรเครือข่ายฯ

เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร และพัฒนาศักยภาพการให้บริการและด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ทั้งในระดับพื้นที่ และระดับเครือข่ายภายในจังหวัด พร้อมทั้งเป็นการหนุนเสริมศักยภาพของชุมชนสมาชิกภายในองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

1.4) กลยุทธ์การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร

การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร โดยประยุกต์จากตัวชี้วัด เกณฑ์ หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งเพื่อบ่งชี้ความสามารถและสถานภาพการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจะช่วยให้สามารถตัดสินใจหาทางเลือกในการจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับชุมชน ตามผลการประเมิน ตลอดจนการกำหนดนโยบายและแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถส่งเสริมให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ต่อไป

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในจังหวัดชุมพรแบบวงรอบ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงเฉพาะจุดท่องเที่ยวจุดใดจุดหนึ่ง แต่มุ่งพัฒนาและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในเส้นทางท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพของพื้นที่และกิจกรรมที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

2.1) กลยุทธ์ การกำหนดโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง

ชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ มีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยงภายในจังหวัดใกล้เคียง พิจารณาจากศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทางที่สามารถเชื่อมโยงภายในโครงข่ายฯ การส่งต่อนักท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.2) กลยุทธ์การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

พัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการให้แกนนำชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการ นักการตลาด หรือสื่อมวลชนที่มีประสบการณ์ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวร่วมเดินทางท่องเที่ยวภายในเส้นทางฯ และให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ รองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งรูปแบบการดำเนินการดังกล่าวยังสามารถช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง

3) ยุทธศาสตร์ การตลาดและประชาสัมพันธ์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และการพัฒนาสื่อประเภทต่างๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการของสมาชิกเครือข่าย และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนด้วยช่องทางต่างๆ ในการสร้างการรับรู้และการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ ควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรรองรับระบบสื่อสารสนเทศ

3.1) กลยุทธ์การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการวิจัยทางการตลาด เช่น การศึกษาความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ ความพึงพอใจ หรือพฤติกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว หรือนำข้อมูลมาใช้ประกอบการพิจารณาในการบริการนักท่องเที่ยวให้มี ความสอดคล้องกับพฤติกรรม หรือกำหนดกลยุทธ์ด้านการตลาด ต่อไป

3.2) กลยุทธ์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทต่างๆ

การพัฒนาสื่อประเภทต่างๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการของ สมาชิกเครือข่าย เช่น จัดทำทำเนียบแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาเว็บไซต์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำปฏิทินและคู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร การจัดทำโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนด้วยช่องทางต่างๆ การกระจายนักท่องเที่ยวไปยังชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ

3.2) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศน ึ่งรองรับการตลาดและประชาสัมพันธ์ออนไลน์

การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ ในการใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศน ึ่งเพื่อการส่งเสริมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ หรือผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ก เว็บไซต์ การใช้ ระบบคิวอาร์โค้ด เป็นต้น

4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายระดับภาคใต้ และประเทศ เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคใต้และประเทศ ซึ่งหวังให้เกิดการปฏิบัติการร่วมระหว่างเครือข่ายฯ จังหวัดต่างๆ แบ่งตามกลุ่มพื้นที่ของหน่วยงานราชการโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้แก่ 1) กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย ประกอบด้วย จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง 2) กลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย จังหวัดพังงา ภูเก็ต กระบี่ และระนอง 3) กลุ่ม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะ ยา นราธิวาส และสตูล ทั้งนี้การดำเนินการขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ดังกล่าว จะนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรเครือข่ายการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ และระดับประเทศ ต่อไป

4.1) กลยุทธ์การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคใต้และประเทศ

แกนนำเครือข่ายฯ จังหวัดชุมพร เดินทางเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมเป็นจังหวัดขับเคลื่อนหลัก ซึ่ง เป็นแนวคิดการขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การปฏิบัติในระดับต่างๆ ทั้งระดับจังหวัด ระดับกลุ่ม จังหวัด ระดับภาคใต้ และระดับประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปฏิบัติการแบบครบวงจร คือ การพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวโดยชุมชนตั้งแต่ระดับพื้นที่ ควบคู่กับการผลักดันนโยบายระดับประเทศให้เกิดความเข้าใจบริบทการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกระดับ

4.2) กลยุทธ์การจัดตั้งองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ และประเทศ

การจัดตั้งองค์กรเครือข่ายฯ ดำเนินการโดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการ ประชุมสัญจร โดยจังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดขับเคลื่อนหลักที่จะเป็นเจ้าภาพการจัดประชุมเครือข่ายฯ ภาคใต้และ ประเทศ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดการจัดการความรู้ อย่างไม่เป็นทางการ ด้วยการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน บทเรียนการดำเนินงานจากชุมชนพี่ สู่ชุมชนน้อง รวมถึงการดูแลชุมชนท่องเที่ยวที่ก่อเกิดในรูปแบบแตกต่างกัน

เพื่อให้มีการดูแลกันและกันภายในเครือข่ายฯ ดังแนวคิด “พี่ดูแลน้อง เพื่อนดูแลกัน” อันจะส่งผลให้เกิดการได้รับการหนุนเสริมด้านต่างๆ สอดคล้องตามความต้องการของชุมชนจากเครือข่ายหน่วยงานภาคีทั้ง ภาครัฐ เอกชน NGOs สถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน ทุกระดับตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับประเทศ

3. ข้อเสนอเชิงนโยบาย (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) รอในเวที